

PIEŠŤANSKÝ OBOR, KOMÁRŇANSKÝ KOTRMELIAK A ĎALŠIE ORIGINÁLY

„Slováci“ nielen na zjedenie

Kým niektorí objavili čaro domáceho chovu až teraz, mnohí Slováci mu prepadli oveľa skôr. „Už pomaly päťdesiat rokov stojím denne pri zubárskom kresle, takže ak mám všetkého dosť, zatvorím sa k svojim vtákom do voliéry a svet okolo pre mňa prestáva existovať,“ vraví **MUDr. MICHAL STRAKA, CSc. (72)**, stomatológ, chovateľ a spisovateľ, ktorý napísal niekoľko kníh o slovenských plemenách zvierat. Prečo sa holub kotrmeliak volá kotrmeliak? Kto a ako vyšľachtil sliepku oravku? Ako šľachtiteľ pomenoval dominantného kohúta?

Foto: Miroslava Spodniaková

■ **Ako sa stomatológ dopracuje k domácomu chovu?**

Je to skôr naopak: ako sa chovateľ dopracuje k stomatológii, lebo zvieratá som mal od malička. Vyrastal som na Červenom kríži v Bratislave, kde sme mali 70-árovú záhradu (0,7 ha – pozn. red.), ktorú som neskôr predal. Kedysi, keď sme sa tam nasťahovali, ešte to nebola dnešná fajnová štvrť. S otcom sme chovali králiky, na povale som mal okrasné holuby. Neskôr som býval vo Vajnorochoch, a keď som predal rodičovský dom, presťahoval som sa sem do Moravského Svätého Jána a tu pokračujem v chove.

■ **Prečo ste si teda zvolili stomatológiu, nebola by vám bližšia veterinára?**

Otec bol lekár, internista. Šlo to jedno s druhým, bolo jasné, že pôjdem za lekára. Zvolil som si zubárčinu a z toho už človek len tak ľahko nevyčúva. Viem, že sú aj veterinárni zubári. Ale aj ja som chodieval do zoologickej záhrady. Raz som tam trhal zub antilope, pretože tamojší veterinár si na to

netrúfal. Antilopu sme v zimnej ubikácii uspali fúkačkou. Boli tam veľké okná, vytrhol som jej zub a vtom jej prestala účinkovať anestézia. Vyskočila cez zavreté okno a niekam sa ukryla (smiech). Trhal som zub aj klokanovi, ale keďže došli neskoro na to, že mu ho treba vytrhnúť, neskôr uhynul, mal zápal okostice a už mal aj sepsu.

„**Vyskočila cez zavreté okno a niekam sa ukryla.**“

Ale v minulosti veterinár nebol ničो také populárne, ako je dnes. Chodil na družstvo ku kravám, koňom, k ošípaným, hydine... Vtedy nemali ľudia doma toľko psov a iných miláčikov.

■ **Čiže ak váš pes bude mať boľavý zub, poradíte si?**

Keď som chodieval stážovať postgraduál na zubnú kliniku na Bezručovu ulicu v Bratislave, bol tam profesor Le-

žovič, ktorý robil zlatú korunku svojmu vľčiakovi, keď si zlomil očný zub.

■ **Kedy ste vlastne začali s chovom?**

Už ako šesťročný som mal andulky, zebričky, bol ich plný suterén v rodičovskom dome. V škole sme mali sklenené skrine, sústavne som ich v duchu prerábala na kadejaké kliečky. Počas vyučovania som sedel v lavici a predstavoval som si, aké vtáčiky budem v ktorej skrini chovať, to bolo už naozaj ťažké postihnutie (smiech). Chodievala ku mne syn Silvie Lakatošovej (riaditeľka Miss Universe SR – pozn. red.) a ten je niečo podobné ako ja, keď som bol malý chlapec.

■ **Chovali ste aj nejaké zvieratá, z ktorých ste mali osov?**

Neskôr som choval asi päť druhov sliepok, boli krásne aj pre oko, morky, husi, holuby kotrmeliaky, všetko možné od výmyslu sveta a stal som sa funkcionárom vo Zväze chovateľov. Pätnásť rokov som bol predsedom chovateľov exotických vtákov, šesť rokov predsedom celého zväzu, zastupoval som Slovensko vo svetovej ornitologickej

▲ **Michal Straka chová africké druhy škorcov, má ich niekoľko krdľov. Mnohé z nich sú pekne sfarbené, až pripomínajú papagaje.**

Foto: Miroslava Spodniaková, archív Michala Straku

◀ Má obrovský holubník, v ktorom mu poletuje niekoľko druhov holubov. Chová si ich pre potešenie, má ich desiatky. Keď si posadajú do svojich kójí, vyzerajú ako holubie pexeso.

organizácii (C.O.M. – Confederation Ornithologique Mondiale – pozn. red.). V roku 2009 som so svojím tímom organizoval v Nitre Európsku výstavu, kde bolo 23-tisíc zvierat a prišlo tam niekoľko desiatok tisíc ľudí. To je môj chovateľský životopis.

■ **Ako vyzerá váš deň? Dajú sa zladit' zubná ordinácia a katedra stomatológie s chovom vašich zvierat?**

Vstávam ráno o štvrtej, potom dve-tri hodiny píšem, hodinu a pol kŕmim a na ôsmu alebo na deviatu hodinu idem do roboty. Poobede prídem domov, niekedy si polhodinku pospím, lenže teraz je skoro tma, takže musím ísť rýchlo kŕmiť a večer okolo ôsmej-deviatej jednoducho odpadnem.

■ **Čo všetko kŕmite?**

Mám okrasné holuby, je ich asi stopäťdesiat, nemôžem ich však pustiť, aby si polietali, lebo je tu veľa dravcov a susedia. Keď som kedysi býval vo Vajnorochoch, tam boli bežne pustené. Mám ešte aj králiky a africké a ázijské škorce, tých je asi päťdesiat. Najväčšie druhy, čo mám, sú veľké ako vrany.

■ **Na základe svojich chovateľských skúseností ste začali písať knihy pre chovateľov. Čo všetko?**

V prvom rade som publikoval v rôznych slovenských, českých, anglických a nemeckých chovateľských časopisoch a potom som písal brožované príručky pre chovateľov.

„Najväčšie druhy, čo mám, sú veľké ako vrany.“

■ **Pre chovateľa, ktorý nie je v nijakom zväze, je kniha neraz jediným zdrojom informácií, keďže bežní ľudia odborné časopisy nevelmi čítajú.**

A okrem toho, časopis Chovateľ, ktorý vychádzal na Slovensku, zanikol pred vyše dvomi rokmi. Je to škoda, lebo bežní ľudia na vidieku neraz nevyužívajú internet až tak často ako ľudia v mestách. Česi na rozdiel od nás majú svoj časopis dodnes. U nás existujú už iba poľnohospodárske časopisy orientované na výrobu.

■ **Je to aj v rozdielnosti našich nátur, že chovateľstvo v Česku má dodnes obrovské zázemie? V čom je vlastne problém? Ved' kedysi ľudia na Slovensku bežne chovali úžitkové a hospodárske zvieratá.**

Česi sú trochu inde. Tisíc rokov uhorskej poroby a tisíc rokov českého krá-

Na Slovensku bolo vyšľachtených pomerne veľa plemien králikov. Na snímke je sivomodrý rex – modrá odroda králika, takého chová aj Michal Straka.

▲ Jeho chovateľské úsilie mu prinieslo i ovocie – desiatky ocenení z rôznych výstav.

lovstva je predsa len rozdiel. Ľudia žijúci v Česku na vidieku sa skôr nadchnú pre nejakú myšlienku a majú tam oveľa lepšie zázemie.

■ **Nedávno vám vyšla kniha *Slovenský statok o slovenských plemenách zvierat. Sú v nej rôzne druhy hospodárskych zvierat vyšľachtené na Slovensku. Prečo ste si zvolili práve túto problematiku?***

Otec bol rodák zo Starej Bystrice z Oravy, mama pochádzala z Pezinka, čiže som mal odmalička vzťah k chovu a najmä k slovenským plemenám.

■ **Ktoré z nich ste chovali vy?**

Dodnes chovám holuby kotrmeliaky, kedysi som mal sliepky oravky, ale nemôžem tu mať všetko. Moja prvá knižka bola *Komárňanský kotrmeliak* a mala relatívny úspech. Tohto holuba nechová na Slovensku veľa ľudí a stále prebieha hašterenie s Maďarmi, ktorí si ho prívlastňujú. Je to však jednoznačne slovenské plemeno, pretože staré Komárno s prístavom a pevnosťou, kde holuba vyšľachtili, bolo na slovenskej strane, i keď holub bol vyšľachtený v 18. storočí počas Rakúsko-Uhorska. V tom čase bola na maďarskej strane iba stanica kompy. Druhá kniha sa volá *Spomienky* a tretia *Oravka*.

■ **Ako tieto naše slovenské plemená vznikali? Kedysi tu predsa neboli šľachtiteľské ústavy.**

Napríklad ten „komárňak“: je dokázané, že jeho predkov k nám priviezli tu-

reckí lodníci, ktorí sprevádzali vojsko po Dunaji. Veď aj do Nemecka priniesli gatarbeiteri stovky plemien holubov. Čo sa týka napríklad chovu oviec, to nebolo tak, žeby ich začalo chovať pôvodné slovanské obyvateľstvo. Traduje sa,

„Kotrmeliakových predkov priviezli tureckí lodníci.“

ale nie je to veľmi podložené, že Valasi prišli z Rumunska na Slovensko po Karpatom oblúku. Lenže teraz sa začína uvažovať o tom, že pôvodné osídlenie Tatier, Oravy a Kysúc je skôr rusínske-

ho pôvodu. Je totiž reálnejšie, že sa na tom podieľali Rusíni zo Zakarpatskej Rusi, pretože tieto kopce boli osídlené až o niekoľko storočí neskôr ako nížina. Kedysi to bola súvislá divočina, ktorá sa postupne kolonizovala. Pri hovädzom dobytku máme pinzgavský, ten vznikol v rakúskom kraji Pinzgau a Mária Terézia sa zaslúžila o jeho rozšírenie po celom Rakúsko-Uhorsku, aby mali ľudia čo jesť.

■ **Mohli by sme teda povedať, že v minulosti sa šľachtilo vedome aj nevedome?**

Presne tak. Ak nejakému gazdovi dobre došla krava a sused mal silného býka, tak ich dali do plemenitby. Ak krava dobre nedošla, tak nie, a rovnako to

Za knihu *Slovenský statok* dostal Michal Straka na minuloročnom nitrianskom Agrokomplexe ocenenie Zlatý kosák.

► Slovenským plemenám sa venuje roky, napísal o nich niekoľko kníh.

bolo aj s ostatnými zvieratami. Niektoré boli šľachtené na úžitok a iné na okrasu, ako napríklad holuby kotrmeliaky.

■ Prečo sa tento druh holuba volá kotrmeliak?

Lebo robí vo vzduchu kotrmelce. Aj východoslovenského kotrmeliaka priviezli Turci a vyšľachtli sa vďaka tomu, že bol rozšírený na Zemplíne, kde bol nedostatok iných holubov a ľudia si ho chovali po celé generácie. Páčilo sa im, ako lietala, nebol na úžitok, ale skôr pre potešenie. Chovali ho na povalách a uživil sa popri sliepkach. Napríklad i králiky sa kedysi chovali pri kravách a koňoch, krížili sa medzi sebou. Kotlili sa pod válovmi, bolo im tam teplo aj v zime a mali dostatok potravy.

„Niektoré boli šľachtené na úžitok, iné na okrasu.“

■ A sliepka oravka?

Tá vznikla celkom inak. Počiatkom 50. rokov minulého storočia bola móda, že poznatky z genetiky prešli až do vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Lenže plemená, vyšľachtené v anglosaských krajinách, neboli uspôsobené na klímu u nás alebo v Rusku. Doviezli vysoko úžitkové plemená hydiny a nakrížili ich na svoje domáce. A takto postupoval aj poľnohospodársky šľachtiteľ inžinier Vasil Babuškin, bol to taký zvierací Mičurin. Jeho rodina kedysi ušla z Ruska pred boľševikmi a býval v Námestove. Za prvej republiky ukončil Vysokú školu zemедělskú v Prahe a rozhodol sa postupovať podobne.

■ Priviezol sliepky zo zahraničia?

Nie celkom. Poskupoval v Zákamenom a v Novoti domáce sliepky, ktoré boli odolné voči nízkym teplotám, neboli náročné na chov, dokázali sa samy napásť. K nim pripustil wyan-dotky – sliepky, ktoré majú dávny pôvod v Severnej Amerike. To bolo prvé kríženie. Vtedy už existoval výskumný ústav hydiny v Ivanke pri Dunaji, pretože štátu záležalo na tom, aby mali ľudia čo jesť. Babuškin tam preniesol svoj chov a krížil ho s inými plemenami

Je nadšeným zberateľom insitného umenia, na jednom obraze je so synom, keď bol ešte malý.

s vysokou úžitkovosťou. Takto vzniklo niekoľko tisíc sliepok a z nich sa selekciou vyberali tie najlepšie. Rozdali ich chovateľom, aby ich chovali, a koncom 60. rokov bolo uznané plemeno sliepky oravka.

■ **Zaujalo ma, že počas šľachtenia pomenúval sliepky podľa ich majiteľiek.**

Inžinier Babuškin chodil po domoch v oravských obciach Zákamenné a Novot' a obzvlášť úžitkové sliepky nazval po ich pôvodných majiteľkách. Tak bola sliepka od majiteľky Revajovej nazvaná „revajka“ a dominantný kohút bol nazvaný „horsák“...

■ **Chovali sa tieto sliepky potom aj hromadne v hydinárňach?**

Slovenský zväz chovateľov mal farmu v Očovej, boli aj šľachtiteľské chovy, no oravka bola určená skôr pre drobnochovateľov. Charakteristika oravky je, že je svetlejšie žltohnedá, než je hempšírka (dohneda sfarbená sliepka, ktorá má pri vyššej hmotnosti nosnosť až 200 vajec ročne – pozn. red.).

■ **Aké výhody má oravka?**

Dobre znáša chladnejšie podnebie, takže ju môžete chovať aj vo vyššie po-

„Čudovali by ste sa, ale je ich pomerne dost.“

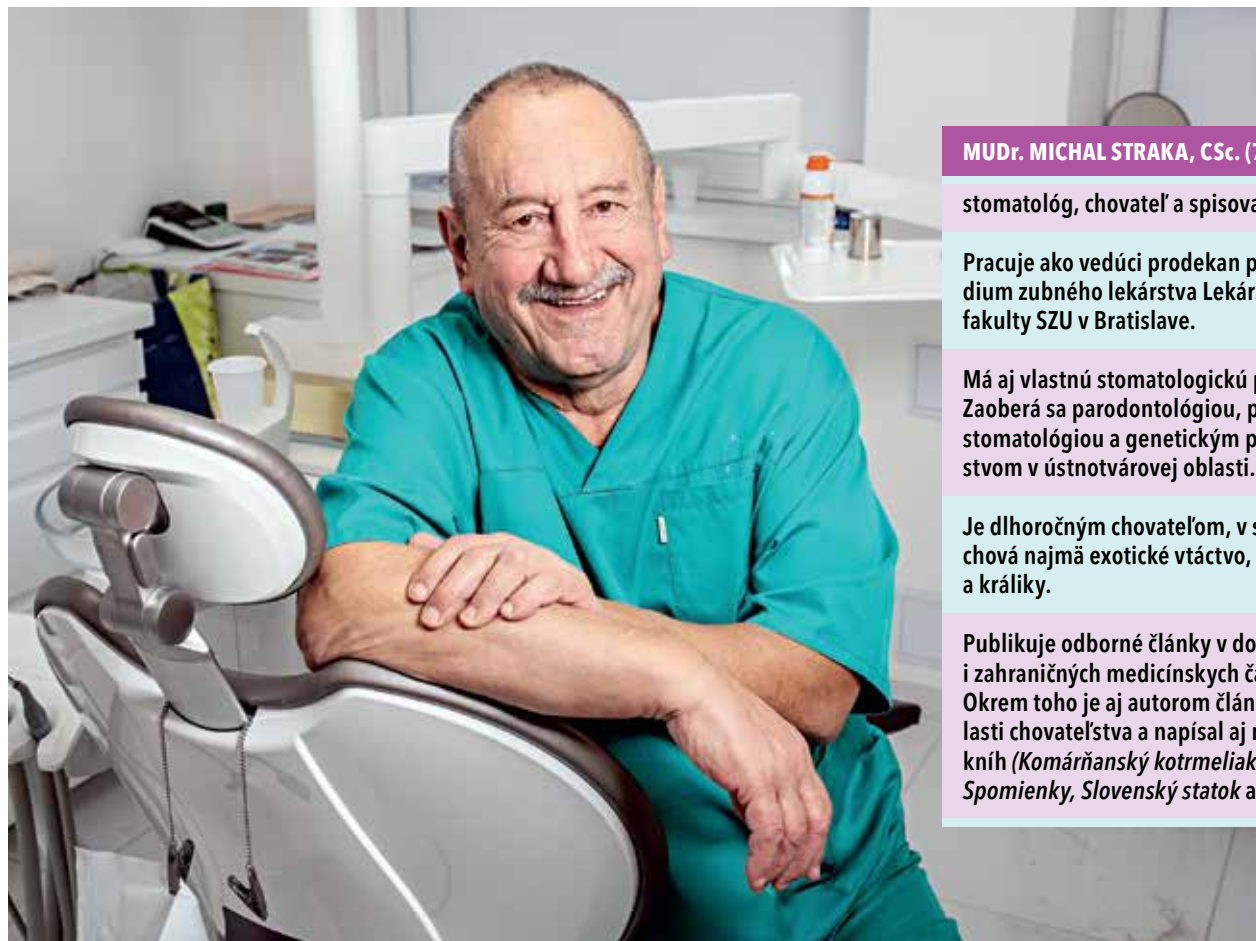
ložných oblastiach, vie sa sama napásť, nie je náročná na krmivo.

■ **Lenže teraz sa často vraví o globálnom otepľovaní.**

Nuž...

■ **Dá sa zrátať, koľko plemien sa na Slovensku vyšľachtilo?**

Čudovali by ste sa, ale je ich pomerne dost. Čo sa týka hydiny, tak je to sliepka

MUDr. MICHAL STRAKA, CSc. (72)

stomatológ, chovateľ a spisovateľ

Pracuje ako vedúci prodekan pre štúdium zubného lekárstva Lekárskej fakulty SZU v Bratislave.

Má aj vlastnú stomatologickú prax. Zaoberá sa parodontológiou, praktickou stomatológiou a genetickým poradenstvom v ústnotvárovej oblasti.

Je dlhoročným chovateľom, v súčasnosti chová najmä exotické vtáctvo, holuby a králiky.

Publikuje odborné články v domácich i zahraničných medicínskych časopisoch. Okrem toho je aj autorom článkov z oblasti chovateľstva a napísal aj niekoľko kníh (*Komárňanský kotrmeliak*, *Oravka*, *Spomienky*, *Slovenský statok* a ďalšie).

Foto: Miroslava Spodniaková

oravka, slovenská hus, suchovská hus vyšľachtená v Suchej nad Parnou, teraz je v šľachtení trstínska hus. Holubov je asi desať plemien: napríklad košický kotrmeľiak, košický letúň, východoslovenský kotrmeľiak, bratislavský vysokoletúň, piešťanský obor a ďalšie. Z hovädzieho dobytku máme len dve plemená, z koní štyri, dve plemená kôz – hnedú a bielu – a štyri plemená oviec.

■ **Aký ohlas mala kniha *Slovenský statok*? Poznajú ju aj v zahraničí?**

Obdobná kniha na Slovensku neexistuje a dokonca ani v Českej republike nemajú svoje národné plemená zhrnuté v jednej knižke.

„Najťažšia bola kapitola o chove ušľachtilých koní.“

■ **Kto vám vnukol nápad niečo také napísať?**

Prišli sme na to s mojím kamarátom Ferom Staňom, ktorý je nadšeným chovateľom a zakladateľom občianskeho združenia Chováme doma a zameriava sa aj na chov väčších plemien.

■ **Z akých prameňov ste čerpali informácie do knihy? Predsa len ide o pomerne veľa druhov zvierat a neraz i dávnejšiu minulosť.**

Z problematiky drobnochovu som nemal so zdrojmi žiadne problémy, pretože vlastným kompletnú zbierku drobnochovateľských časopisov z celej Európy. Z ostatných zdrojov v chove koní a ho-

vädzieho dobytku mi pomohli knižnice, kamaráti a, samozrejme, internetové zdroje.

■ **Čo bolo najťažšie?**

Najťažšia bola kapitola o chove ušľachtilých koní.

■ **Natrafili ste na niečo, čo vás doslova prekvapilo?**

Prekvapilo ma šľachtenie ušľachtilých koní už v 18. storočí v Kráľovsko-cisárskom ťžebčíne v Kopčanoch pri Holíči.

■ **Ako je to s našimi plemenami v súčasnosti? Často sa totiž preferujú zahraničné plemená...**

Kto má raz lásku k pôvodnému plemenu, tak ho bude chovať aj naďalej. Vezmite si napríklad slovenského hrvoľiaka. Je to veľký holub, ktorý má veľa mäsa. Na kopianiciach ho kedysi bežne chovali a až teraz sa začal šľachtiť na veľký hrvoľ.

■ **Rozšírili sa niektoré plemená za hranice?**

Naším svetovo najrozšírenejším plemenom je komárňanský kotrmeľiak. Chovajú ho v celej Európe, v USA, v Kanade, kde existuje niekoľko sto chovateľov, v Austrálii či v Južnej Afrike.

■ **Neláka vás rozšíriť svoj domáci chov? Láka, láka, ale o zvieratá sa treba starať...**

■ **Tu na vidieku máte na to pomerne dost priestoru a možností. Nezaberie ani to?**

Je to otázka návštevy nejakej výstavy a vzplanutia pre niektoré plemeno.

■ **Čím sa dnes cítite viac? Stomatológom alebo chovateľom?**

Obidvomi. Už pomaly päťdesiat rokov stojím denne pri kresle, takže ak mám všetkého dost, zatvorím sa k svojim vtá-

◀ Jeho prvá kniha bola *Komárňanský kotrmeľiak*. On sám kotrmeľiaky s obľubou chová.

MÁME AJ NÁRODNÚ VČELU

Jednotlivé plemená vyšľachtené na Slovensku MUDr. Michal Straka podrobne opisuje vo svojej knihe *Slovenský statok*. Nie je tam len spomínaná sliepka oravka či holub kotrmeľiak, ale i ďalšie druhy, na ktoré slovenskí chovatelia dodnes nedopustia a s obľubou ich chovajú nielen pre úžitok, ale i pre radosť.

Z našich „národných“ koní iste poznáte slovenského teplokrvnika, no nesmieme zabúdať napríklad aj na muránskeho norika či slovenského športového ponyho. Hovädzí dobytok či kozy hádam ani netreba pripomínať. Čo sa týka oviec, valaška je pomerne známa, ak vám však nič nevraví ovca cigája, sú to tie s tmavými „tvármi“.

Kým z hydiny máme iba sliepku oravku a nijaké kačice, z husí máme tri „odrody“ – slovenskú, suchovskú a trstínsku. Zatiaľ čo slovenská je klasická biela, ďalšie dve sú farebnejšie. Čoho je ako maku, sú králiky, napríklad modré plemená, samozrejme, nepripomínajúce slávneho Azurita, ide o príjemnú kovovomodrú. Za zmienku iste stoja štrbský gepardí králik a štrbský gepardí rex so srstou s gepardím vzorom. Plemien holubov máme takisto dostatok. Na záver musíme spomenúť aj našu národnú včelu, celým menom včela kranská slovenská, ale tú vedia rozoznať iba včelári.

kom do voliéry a svet okolo pre mňa pretráva existovať. Ono to už ani nie je koniček. Nedokážem si predstaviť, že by som ráno nešiel kŕmiť. Už na to ani nenadávam (*smiech*).

■ **Kto ich kŕmi, ak idete na dovolenku?**

Z rodiny má k chovu vzťah osemnásťročný syn. Ale ja v poslednom čase už nechodím na dovolenky, ja už som bol všade (*smiech*).

Dan Himič